

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Tanévmegnyitó beszéd.

(Elmondotta *Sass Béla*, a debreczeni ev. ref. kollégium akadémiai rektorprofessora, 1896. október 1-én.)

Nemes tanuló ifjuság!

Fohásznak szózata, éneklésünk, dicséretünk, mint az új iskolai év beálltával főiskolánk falai között ismét megpezdült élet első hirdetői, az imént hangzottak el. Tanintézetünk hagyományos szép szokása és szívünk sugallata egyaránt ösztönzött bennünket reá, hogy mielőtt a szorgalom-szak küszöbét átlépnők, buzgó imádságban emelkedjünk oda, a honnan egyedül szállhat alá minden jó adomány és tökéletes ajándék s mielőtt gyarló, gyöngé elménk megindulna a kutatás ösvényén, hogy a végetlen, a tökéletes szellem műveit, a szellem-erkölcsi világ és a történelem mezején feltáruló önkijelentését vizsgálni, megérteni, fölfogni próbálná; hogy a tudomány bágyadt fáklya-fénye mellett az Ő trónja, az örök igazság felé egy pár téveteg lépést tenne: az áhitat szárnyait felöltött lélek merész röppenéssel oda szálljon egyenesen zsámolya elébe, hol a hit világa verőfényt árasztja reá. Oh, bárcsak sohase lankadnának meg világi gondolataink, foglalatosságaink és örömeink nehéz kódében lelkünknek eme szárnyai, a melyek emberi valónkat egy érzékföltötti, magasabb világ tiszta légkörébe, isteni eredetének s mennyei rendeltetésének ősi hazájába képesek emelni. Bárcsak ez a szózat, imádságunknak szózata, emberi szívünknek eredeti nyelve, a melyen közvetlen a teremtővel érintkezhetünk, ajkainkon sose némulna el s a mi a teremtett mindenségben csakis az embernek tulajdona, válnék ösmertető jelévé s állandó biztosítékává emberi méltóságunknak. Bárcsak, mint erkölcsi életünknek minden jelenségét, úgy minden lépésünket is, a melyet szellemi tökéletesedésünk

útján az új iskolai évben tenni készülünk, buzgó imádság irányozná és szentelné meg s viszont minden áldás, a mely munkánkat kíséri, minden siker, a mely fáradozásunk nyomdokán felfakad, hálaadássá és magasztalássá finomulva az égre szállana, hogy a mikor körülöttünk minden, de minden munkásságra szólít és tetekre serkent, ne lennénk kénytelenek éppen leghathatósabb eszközét nélkülözni benső életünk gazdagodásának.

Mert munkára, komoly és öntudatos munkára szólítja önöket a megnyílt iskolai év. Talán szükségtelen felidézmem előttök, a mi bizonyára mindannyiójoknak friss emlékezetében van, a búcsunak, a megválásnak ama perceit, melyek a tanintézetünkben reájok várakozó munkát a gyermeki figyelem, hála és gyöngédség kötelességévé is fölavatták, mikor a jövőjökön édes reményekkel csüggő s önökért bármi áldozatra kész szülők szeretetök aggodalmaival kötötték lelkökre a szorgalom-szak drága idejének kellő értékesítését, kerülését a hivalkodásnak s gondos felhasználását az iskolától önképzésök céljaira nyújtott eszközöknek. Talán szükségtelen reá mutatnom e százados főiskola tisztos falaira, a melyeknek minden kicsiny követ az ősök hitbuzgalma, a szellemi és lelki világ fensőbb javaiért lángolt hő szerelme forrasztotta össze s a melyek között az ő megihlető, megtermékenyítő, áldott emlékezetök elől csak fásúlt, rideg kebellet, úgy szólván erőszakosan, zárkohtának el. Talán szükségtelen megérintenem a végetlen tökéletesedésre teremtett léleknek azt a magas rendeltetését, azt a mélységes szükségletét és ősrégi vágyát, mely az igazság őszinte keresésére késztet és a melynek bensejökben megcsendült szózata hívta önöket a tudományos pályára s szólította ide tanintézetünkbe. Mondom, talán szükségtelen, mikor

korunknak szelleme, az életben reájok várakozó hivatásnak s a mi ettől elválaszthatatlan, egykoron elfoglalandó társadalmi állásuknak, tehát tulajdon boldogulásuknak, mondhatnám: megélhetésöknek érdekei is mind a munka és kötelesség jelszavát harsogják feléjük.

Avagy pillantsanak ki a körülöttök nyüzsgő, hemzsegő életbe s tekintsék meg ott azt a zaklatott versenyt, melyet az önfentartás az emberekre reakényszerít, a melynek közepette nem egyszer meglankad az erős és százszor elbukik a gyöngye, a ki magát ifju korának napjaiban szellemi képzettséggel felövedezni, karjának ízmait, akaratának erejét idejekorán megacézolni elmúlasztá. Tekintsenek, mondom, körül és aztán kérdezzék meg önmaguktól, vajjon megállhatják-e majdan ezt a versenyt, ha már főiskolánkban, a szellem és erkölcs eme palaestrájának porondján, fáradhatlanul nem készülnek hozzá s ha teljes odaadással át nem engedik magukat tanáraik képző és nevelő hatásának, kik az önök lelki tehetségeit szeretetteljes gonddal ébresztgetik és fejlesztik, elméjüket hasznos ösmeretek kincseivel gazdagítják s jellemöknek határozott kidomborításával is igyekeznek útját egyengetni életföladatuk biztos megoldásának. Nem szükség elzárkozniok szobájok falai közé és könyveikbe temetkezniök; nem szükség megtagadniok ifjuságuk szabadságát, szelid kedvteléseit és élvezeteit. Hiszen maga az ószövetségi predikátor inti önöket: örvendezz ifju a te ifjuságodban és vidámítson meg téged a te szíved. De vigyázzanak reá, hogy — mint az érzékek fogékonyságát a durvább ingerek — a merő, pusztá élvezet valahogy el ne tompítsa lelköket az életnek nemesebb örömei s kivált az élvezetek ama legtisztább neme iránt, a melyet lelkiösmeretes kutatás és hosszas tűnődés után a megtalált és átérzett igazság ébreszt fel bensőnkben. Vigyázzanak reá, hogy szórakozásaik a henység és tétlenség meleg-ágyaivá ne változzanak át, hanem megmaradjanak annak, a mi eredeti rendeltetésök, üdülés és új erő forrásaiul a munkában meglankadt szellemnek. A jelen legzajosabb örömei között se feledjék soha a jövőnek ama nagy érdekeit, a melyek egyen-egyen mindannyiójoknál koczán forganak. Mert ha egyszer nyomtalanul elröpült fölöttök a szárnyas pillanat, nem hozza azt többé vissza késői töprengés, bánat s könyhullatás!

A közélet terén kell majd egykoron forgolódniok, hogy az emberekre gyakorolt jótékony befolyásukkal, azok jogainak, igazságának védelmezésével, oltalmazásával, azok lelki, erkölcsi, szellemi javának szolgálatával és munkálásával

tölthessék be éltök hivatását. Nem természetes-e tehát, ha idejekorán érintkezést keresnek a világgal. Csak emberek között lesz emberré az ember — mondja egyik német bölcselő. Pedig önöknek nemcsak emberekké kell lenniök, emberekké, kik kettős természetök követelményeit összhangba olvasztották, kik lelki működésükben az érzékiség és ész ellentéteit kiegyenlítették, kik a kötelesség szentségeért, az erkölcsi eszmék fönségeért bármikor készek fölvenni a harczot ugy tulajdon természetökkel, mint a külvilággal, hanem szert kell tenniök az emberek előtt való kedvességre is. Szelid, figyelmes, de komoly és öntudatos föllépésökkel, véleményöknek, ítélkezésöknek ama szerénységével, a mely a tapasztalat gazdag bányáit még át nem kutató ifju kornak legszebb ékessége, azzal a tapintattal és gyöngédséggel, a melyet mély és igaz emberszeretet sugall, bizonyára megtalálják a szíveknek kulcsát. És ezt a kulcsot önök sohasem fogják keresni az alattomoság ama visszataszító célzatával, hogy kizsákmányolhassák, kifosztogathassák az emberek bizalmát, vagy hitvány önzésből, a mely a mások vállain mentől magasabbra igyekszik jutni, hogy aztán elfeledje, vagy éppen lenézze őket. Nem, hanem a közjóért, hogy tiszta, nemes, önzetlen törekvéseik számára rokonszenvet és fogékonyságot ébresztszenek embertársaiknál s azon hatás révén, a melyet szak-képzettségök, jellemök és humanismusok környezetökre kiaraszt, mentől tevékenyebb részt vehessenek a társadalom feladatainak megoldásában

Igen, az iskolai képzésnek, a különböző szakpályák kereteiben mozgó élethivatásnak, általában az egyén összes munkájának egyik főfő célja a közjólétnek, úgy a szellem-erkölcsi, mint az anyagi közjólétnek, közboldogságnak fokozása. És ez a különben is fenkölt gondolat mennyire új varázsszal hat reánk, az értelemnek spharájából, a hol előbb mozgott, mint száll alá szívünkre, hogy forr ezzel össze, ha azon a néven neveztük meg, a mely mindannyiánk előtt oly féltett, oly drága: a magyar haza jóléte s virágzása. Nemes tanuló ifjuság! Önök fogják képviselni egykoron a magyar értelmiséget. Önök tehát nemzetünk jövődjének letéteményesi. Az önök karjának, agyának, szellemének munkája lesz hivatva méltóan füzni tovább egy évezrednek fényes történetét. Az önök honfiúi szívének melege és önfeláldozó lelkesedése olvaszthatja föl a közöny és hidegség dermesztő jegét, a mely e hon oly sok fiainak kebelén még mindig nyomasztólag ül, hogy a magyar nemzeti állam-eszme szeretetét távol tartsa tőlök. Az önök kebeléből kell föl-

fakadnia a honszerlem hatalmas, hódító áradatának, hogy hullámai aztán áthömpölyögjenek e szép hazának rónáin és bércein egyaránt, betöltsék ennek minden kicsiny zugát s magukkal ragadják mindegyik szülöttét. Önökre, az ifju nemzedékre, vár, testet kölcsönözni a magyar nemzeti állam eszmény-képének, történelmünk eme százados, édes álmának, a mely ez áldott anyaföld felett a megvalósulás epedő vágyával s reményével lebeg. Mindez önökre vár. Mert ne gondoljuk ám, mintha a honfoglalás munkáját ezeréves történetünk befejezte s annak nagyszerű feladatából reánk örökség képen mitsem hagyott volna. Oh ehhez nagyon mostohák voltak a nemzetünk felett elvihartzott idők. Ez a föld ugyan a mienk tiz hosszú évszázad küzdelmeinek és szenvedéseinek, gyászának és dicsőségének jog-czimén, mienk Istennek tanácsvégzéséből, a ki lehetetlen, hogy meg ne számlálta volna a számtalan sóhajt, a mely nemzetünk sorsa fölött, fájdalomtól megszakadt, kétségbeeséstől megtörött szivekből fölszállott az égnek s el ne fogadta volna tőlünk az itt kiomlott tömérdek hofivért engesztelő áldozat gyanánt multunknak összes büneiért. Ámde azt a frigyét, a melyet atyáink vérök hullása közt kötöttek a gondviseléssel, hogy a létezésnek isteni jogát kegyeskedjék velök megosztani, nekünk kell megpecsételniük omló verejtékkel. Ezt a hazát, hogy tulajdonjogunk hozzá, kétségtelen legyen, egy új, az élsónél hatalmasabb honfoglaló hadjáratban kell meghódítanunk, melyet a közművelődés mezején, a szellem fegyverével vivnak. Földünknek minden hantját meg kell raknunk a magyar ész, a magyar szív, a magyar géniusz alkotásával, a melyek egyszersmind az európai kultúrának is tiszteletet parancsoló művei legyenek. Azt a föladatot, a melyet számunkra már hazánk fekvése és földrajzi helyzete kijelölt, a melylyel történelmünknek századai tusakodtak s a melynek szerencsés megoldásában rejlik fajunk fenmaradásának — emberileg szólván — örök életének nagy titka s záloga, mondom azt a föladatot, műveltségünk nemzeti és európai elemeinek összhangját s egyensúlyát, mint nemzeti kultúránk egészének, úgy különkülön mindannyiánk egyéni életének is meg kell fejtenie — hogy ez a két elem egymást átalhassa, tökéletes, szerves egységbe olvadjon egymással s nemzeti szellemünknek, nemzeti öntudatunknak az az ideg-szála, a mely szakadatlan folytonosságban rezgi át multunkat, beszöjje, átfonja műveltségünknek összes készletét s legalább is az ujdonszerűség színével, zománccával és bájával vonja be az európai kultúrá-

nak áthasonítandó gazdag kincseit. Így, csakis így teheti az ifju nemzedék valóban nagygyá a hazát, így töltheti be magas küldetését, melyet alig fejezhetnénk ki szebben s jellemzőbben, mint a legnagyobb magyarnak emez igéivel: „az emberiségnek egy nemzetet megtartani, sajátságait, mint ereklyét, megőrizni és szeplőtlen minőségben kifejteni, nemesíteni erőit, erényeit s így egészen új, eddig nem ismert alakokká kiképezve, végcéljához: az emberiség feldicsőítéséhez elvezetni.“

Most, midőn főtiszteltetű és méltóságos püspök úrnak, nagyságos helyi gondnok urnak, a debreczeni egyház és Debreczen város mélyen tisztelt képviselőinek, valamint általában a nagyérdemű közönségnek ünnepélyünkön való szíves megjelenésökért s főiskolánk iránti meleg érdeklődésökért akadémiai tanácsunk hálás köszönetét tolmácsolni szerencsém van: az 1896/7. iskolai évet ezennel megnyitom.

Sem hal, sem hús.

„A mi érdekeink“ cím alatt e lapok 26-ik számában B. L. felhív bennünket, felekezetünk tagjait, hogy a közelgő képviselőválasztásnál egyházunk érdekeit se hagyjuk egészen figyelem nélkül; azonban cikkében oly tartózkodó állást foglal el, mely olvasóinak kellő tájékozást nem nyújthat; nem tudhatjuk ebből, mit kell tehát tennünk egyházunk érdekét előmozdítandók.

Az iij „sem alatta, sem felette“-fajta szint-nyilvánítások alig lehetnek kellő hatással egy erős és egységes kálvinista közvélemény alakulására, pedig erre van szükségünk, oly közvéleményre, mely érdekeinkért tenni képes is, kész is, merész is.*

Ne kerülgessük a forró kását! Mondjuk ki nyíltan, mit szívünk teljességében kell hogy érezzünk és érezzünk: azt, hogy mi, a magyar vallásfelekezet, a magyar államnak még mindig mostohagyermekai vagyunk s abból, hogy államkormányunk élén főgondnokunk állott s azon ma is ilyen áll, — semmi előnyt nem élveztünk; és ez korántsem az államférfiak bűne, hibája — de épen a miénk, kik csak kérni, kunyorálni tudjuk azt, mi törvényesen a miénk és hozsánnát kiáltunk egyházunk azon tagjainak, kik nevünkben a koldus szerepére vállalkoztak s így mintegy önmagunk mondunk le törvényes osztályrészünkről.

Okos és igaz protestáns a klerikális és néppárti sajtónak felülni nem fog, a politikai akrobaták csalóka — nemzeti és hazafiui — mutatványai őt félre nem vezetik; de a mikor, mint azt B. L. cikkében nyilvánítja, s mit vele együtt elmondva mindannyian érezzünk, a „nyomorúságos 600 frt minimumot“, mit konventünk tavaszi közgyűlése — épen nem a prot. közvélemény

* B. L. cikkének nem volt az a célzata, hogy az országos politika kérdéseibe bocsátkozzék, a mire e lapban szabadságunk sincsen; csupán egyházunk érdekeire kívánt utalni, a melynek előmozdítása a valóban liberális elemektől várható politikai pártkülönbség nélkül. Ennél többet t. cikkíró sem mond, de nem is szükséges.

kivánalmainak megfelelőleg — nagy megalázkodással kérni bátorkodott, sincs „szándékában a kormánynak megadni”; s a mikor, mint azt B. L. cikke elismeri, oly jövő előtt állunk, melyben megvan a lehetőség arra, hogy „azt a keveset is elveszik tőlünk, a mink van”; e felekezetünkre épen nem kedvező viszonyok nemcsak arra intenek, hogy óvatosak s alkotmányos kötelességeink teljesítésében buzgók legyünk, hanem arra, hogy minden erőnkkel e viszonyok megváltoztatására törekedjünk. Az előttünk álló képviselőválasztásoknál tartsuk szem előtt felekezetünk érdekét, mely mindig egy volt s ma is egy a nemzet érdekével; így egyikért küzdve, a másik előnyére is működünk, s oly férfiakat juttassunk a nemzet törvényhozásába, kik nemcsak névleg, de tényleg szabadelvűek, hogy valahára alakulhasson oly többség, ebből oly kormány, mely tud is, merész is nagyot tenni, mely minden hazafiatlan ellenáramlat daczára végrehajtja a törvényt, mely rendel, hogy a nemzet által szerzett jogokban nemzetiség és valláskülönbség nélkül e haza minden polgára egyformán osztozzék, — oly kormány, mely elég erővel bír büntetni a haza ellen tevőket, legyenek azok kicsinyek vagy nagyok.

Két millió hold magyar véren szerzett, a magyar állam tulajdonát tevő, tehát magyar föld haszonélvezői még a mult időben is számos szomorú eseményt írtak e nemzet történetébe, — ma jórészen a feudalizmussal szövetkezve, küzdenek a magyar állam egysége, annak nemzeti állammá tömörülése, az egyenlőség, a józan haladás ellen, tehát minden ellen, a mi e nemzetre kívánatos. E két millió hold magyar föld megszerzéséért aligha hullott egy csepp vére a Zelenyákok őseinek, míg az biztos, hogy magyar felekezetünk tagjainak elődei ott voltak az összerzők között és mi utódok, három millió magyar protestáns, a mikor a nemzet igazságtól lelkesülve, királyilag szentesített törvényben kimondá jogainkat, magunk teszszük e jogokat kétségessé akkor, mikor e jogok morzsaíért kunyorálunk.

Hála Istennek, — bár nem rajtunk mult — Ézsau lencséjéért nem adtuk el Jákób örökségét!

Hazánk bölcse, Deák Ferencz politikai absurdumnak tartotta, hogy a főpapok, mint ilyenek, a törvényhozás tagjai legyenek; mi örültünk annak idején ez absurdum fokozásának, gyarló hiúságunknak hízelt, hogy püspökeinket, félkiadásban, ily magas polczra emeltetni láttuk; B. L.-nak azért világért se essék rosszul, ha az ilyen új embereket, ugorkafára felkapaszkodottaknak tekintik azok, kiknek elvök a mint nem volt eddig, úgy ezentúl sem lehet a jogokban való egyenlőség lehetősége.

Kövessük B. L. helyes tanácsát, alkotmányos küzdelmeinkben ne feledjük felekezetünk javát is szemelött tartani, válaszsunk oly férfiakat képviselőül, kik valóban szabadelvűek, hassunk ez által oda, hogy kívánalmainknak megfelelő többség s kormány alakuljon, — de hogy mindezt elérjük, legelső sorban változtassunk önmagunk eddigi eljárásunkon, ne alázzuk le magunkat kunyorálásra ott, hol követelni van jogunk; ne érjük be „silány reménységgel”, mely, a mint látjuk, még „dotációcskát” sem eredményezett, szóval teljesen hagyjunk fel hitfelekezetünk egy jó nagyrésze által eddig követett sem hal, sem hús-féle politikával.

Mihálydi, 1896. szept. 30.

Ujfalussy Béla.

TANÜGY.

A református népiskola.

(Folytatás.)

II. Magyar nyelvtan.

A magyar nyelv népiskolai tanításának célja az, hogy a gyermek magyarul szabatosan tudjon *beszélni, olvasni, írni*, hogy a gyakorlati életben előjövő szavak jelentőségét, a fogalmakat s a helyes írásra szükséges nyelvi törvényeket ismerje.

Az olvasástanítás eszköze az olvasókönyvek; a fogalmak ismeretének közvetlen szemléltető eszköze a beszéd s értelemgyakorlat, közvetett szemléltető eszköze az olvasmányok; a helyes írás eszköze pedig a nyelvi törvények ismerete.

A népiskolai magyar nyelv-tanítás részei pedig: a) Beszéd- s értelemgyakorlatok; b) Írás, olvasás; c) Nyelvtan; d) Fogalmazás.

a) Beszéd- s értelemgyakorlatok.

A beszéd- s értelemgyakorlatok tanításának hármas célja van,* t. i. a környezetünkben lévő tárgyak közvetlen s a környezetünkön kívül eső tárgyak közvetett, vagyis olvasókönyvekkel történendő szemléltetés által ismereteket nyújtani, az *érzületet* nemesíteni, s az *akaratot* szilárdítani. Ismereteket közvetlen és közvetett szemlélet mellett *leírás* által nyújtunk, az *érzület* nemesítését és akarat irányítását pedig *elbeszélés* által eszközöljük. Ezen szempontok szerint a tananyag beosztása a következő:

I. fokozat (I—II-ik osztály).

Bár a beszéd- s értelemgyakorlatok tárgyát osztályonként megjelezve egy fokon sem lehet teljesen kimutatni, mindazonáltal a tantervnek kell arra nézve megadni az irányt, hogy a kitűzött hármas cél elérésére honnan vehetők a szemléltetés tárgyai. Mindenesetre a gyermeki élet köréből, és pedig azok a tárgyak, a melyek minél több oldalról érzékeltethetők.

Igy fokozatos sorrendben jönnek az emberi test részei, főleg az öt érzék; azután az emlősök közül a kis macska, kutya, borju, bárány, malacz, csikó; a madarak közül a kakas, csirke, kis líba, gólya, azután a kevesebb szervvel bíró lények, a fák, virágok; végre a tárgyak, főleg a házban, iskolateremben található butorok és taneszközök mindenoldalu szemléltetése.

A beszéd- s értelemgyakorlatok tanításának másik eszköze az elbeszélés, melynek célja az érzületre és akaratra hatás; ennek tárgya az I-ső osztályban a vallásos nevelésre előkészítő anyagnál van felvéve.

A II-ik osztály tananyaga szélesebb körben ugyanez, tekintettel főleg azokra, a melyek a földrajz és természetrajzra előkészítenek; p. o. a lakóház, a család; utcza; község; a pap, a tanító, bíró, orvos. A világtájak; a határ; igavonó állatok; síkság, domb, hegy, állóvíz; folyó; felleg, eső; házi szárnyasok; mik laknak a vízben? Homok, szik, agyag; fekete föld; ezek haszna stb.

Erkölcsmemesítő-, utczai-, iskolai- és templomi szabályok.

* A négy elemi osztályban az írás és olvasás kivételével, — mint a melyek a gépies tudás tárgyai, — minthogy ezen osztályok részint közvetlen, részint pedig közvetett szemlélet által az *előkészítő fokozatot* teszik, egész oktatásunknak beszéd- s értelemgyakorlat-szerűnek kell lenni. V. J.

b) *Írás, olvasás.*

I-ső osztály.

Az olvasástudás az I. osztályban nem *eszköz*, hanem *öncél*. Ezen a fokon az olvasóabce tanítson meg olvasni, ismeretet pedig adjon, ennek legtermészetesebb társtudománya a beszéd- s értelemgyakorlat.

Minden népiskolai tantárgynál, de különösen az írás és olvasás tanításánál synthetici tanmenet az alap, s azon általános tanítástani elv betartása: „könnyűről nehézre.” Ez okból először megtanítandók a magánhangzók, s azok képei a betűk a legegyszerűbb alakban mutatandók be; azután a mássalhangzók fokozatos egymásutánban, úgy, hogy ki legyen mutatva, miszerint a mássalhangzó *magában* nem *hang*, hanem csak *betű*, mert ha *magában hang volna*, akkor nem neveznők *mássalhangzónak*.*

Az olvasás tanítása alkalmával az írott betűk legegyszerűbb s a nyomtatott betűkhöz legközelebb álló alakjai veendőek fel.

Az összes betűk megismertetése s az olvasástudás után megismertetendők a hajszalvonalak, s az írott betűk helyes alakjai. Majd az ütemszerinti írás következik, de csak legegyszerűbb alakjában, miután a rendszeres ütenyezés elvont vezénylő szavait ezen a fokon még nem képesek a növendékek megérteni.

Egyes szavakat, rövidebb mondatokat először másolás, azután előmondás után írnak a növendékek, ügyelvén arra, hogy az egyes szavak között hézagokat hagyjanak s így a fogalmazás alapelemével megismerkedjenek.

Az emlékezet gyakorlása végett néhány rövid és nagyon óvatosan megválasztott, ha lehet Pósa-féle gyermekverset tanulnak.

II-ik osztály.

Az olvasás ezen a fokon *öncél*, s nem az általános képzés *eszköze*. Mert ezek eszköze itt is a

* 1868-ig Zákány József és Erdélyi J. Péter ezen az uton haladtak volna, hanem ekkor minden áron ujtás kellett. Behozták tehát, azon hangzatos jelszó védelme alatt, hogy a sillabizálást el kell törülni, az *írva-olvasási* rendszert. Már maga az elnevezés arczul üti azon általános tanítási elvet. „könnyűről nehézre”, mert az írás és olvasás két dolog, melyhez két ügyesség kívántatik; két dolog pedig nehezebb egyszerre tanítani, mint egyet. Az írva-olvasás tanításánál is alkalmazva van ugyan ezen elv, de az írás előnyére s az olvasás hátrányára; ma már a „könnyűről nehézre” elv abban nyilvánul, hogy felállították a vonalrendszert, t. i. hogy melyik betű után melyiket könnyebb leírni; pl. *i* után a *t*. Holott az olvasás tanításánál az a fő, hogy mely hangokat könnyebb kimondani. A mai írva-olvasási rendszer épen olyan sillabizálás, mint a régi; csak hogy a mi akkor bé, dé, cé, gé, ká, volt, az most bö, dö, cö, gö. kő. Miért ez a chablon és kinlódás? Az olvasás tanításánál az a fő, hogy a *mássalhangzót és magánhangzót egybe tudjuk olvasztani*. Ime itt a kulcsa: Az ujonczok először megismerik a magánhangzókat mindet; azután felirok egy mássalhangzót pl. a *p-t*. s azt mondom: Na gyermekek ezt magában nem lehet kimondani, hanem *u-val* így hangzik: *pü*. Mondjátok ki *i-vel*, *á-vel*, *é-vel*, *ö-vel* stb. S a gyermekek azonnal a legnagyobb készséggel megcsinálják az egybeolvasztást és kiáltják: *pi*, *pá*, *pé*, *pö*, stb. Mert ez a *mássalhangzó* betű épen olyan joggal *pü*, mint *pé*, vagy *pö*. Fődolog, hogy mikor a mássalhangzó ismeretére vezetjük a gyermeket, a magánhangzót ne elől mint eddig, hanem hátul tegyük azonnal. Ezen beolvasztási módszert különösen a múlt század végén és a mostani elején sok nevelő kereste. Én azt hiszem, azaz hogy tapasztalatból tudom, hogy *ez az*. Lehet ezt az elméletben sokféleképen vitatni, s talán ellenkező eredményre is jutni, de az elméleti igazságokkal szembe én *tényeket* állítok. Ezen rendszer szerint a múlt évben egy nagy városban 127 első osztályú növendék közül áprilisben már 124. Földesen pedig, holott a vezető tanító kántor is, 84 növendék közül ugyanezen időben 82 olvasott, a bizottság meglegedésére. Ezen irány képviselője tudomásom szerint Elemi Sándor és két református kartársam: Sütő József Turkeviben és Várady Lajos Nádudvaron. A jó módszert és az igazságot nem mindig a németeknél kell keresni,
V. J.

beszéd- s értelemgyakorlat, mely ezen a fokon *erre a célra* az olvasás legtermészetesebb *társtudománya*. Azért az olvasmánydarabokat az olvasástudás rovására nem szabad a fogalmak megismertetése és a tartalmi felfejtés céljából használni, mert majd egyikből sem lesz semmi. A szünetjelek megismertetendők s pontosan kitartandók.

A szépirás tanítását illetőleg még mindig a legegyszerűbb ütenyszavak használandók.

Másolnak az olvasókönyvből s a falitábláról; könnyebb olvasmánydarabokat tagonként leírják, azokból a magánhangzókat kiírják. A tanító rövid meséket helyesírási hibákkal leír a fali táblára, melyeket a növendékek saját táblájukra kiigazítva írják le. A hibák azonban csak hangzásuk után (kemény vagy lágy) s nem nyelvtani törvények szempontjából ejtendők vagy javítandók.

Emlékezet gyakorlásul mint az I. osztályban.

A közvetett szemlélet által előkészítő fokozat.

III-ik és VI-ik osztály.

a) *Olvasás.*

Ezen a fokon a beszéd s értelemgyakorlat, mint a közvetlen szemléltetés eszköze, mint önálló tantárgy megszűnik. E helyett alkalmazunk egy encyklopädikus olvasókönyvet, hogy ezen, még szintén előkészítő fokozaton az olvasmányok tartalmi felfejtése, vagyis közvetett szemlélet által minden tantárgyból megadjuk azon előismereteket, a melyeket a két felső osztály, (a rendszereze irányadó, mulhatlanul megkíván. Eddig csupán a két alsó osztály tekintett előkészítő fokozatnak, s már a III-ik osztálynál kézikönyvek alapján rendszerezni kezdtünk. Innen származott az I—II-ik és III—IV-ik osztály között egy áthidalhatatlan úr, akadt meg az értelem fejlesztése, s míg az I. és II. osztály csaknem mindenütt jó, addig a III. és IV-ik osztály tulnyomóan gyenge volt, s fejlődés helyett visszaesés mutatkozott.

Ez okból a III—IV-ik osztály olvasókönyvei magokban foglalják mindazon olvasmánydarabokat, a melyek a népiskola összes reál és humán tárgyainak általános ismereteivel foglalkoznak. A miből következik, hogy ezen a fokon az olvasástanítás már nem *öncél*, hanem az értelemfejlesztés, ismeretközlés s érzület nemesítésének eszköze.

A tanító tehát először minden olvasmánydarabokat elolvastat, azután az előjövő fogalmakat, a tartalmi összefüggést, rávezetés s folytonos kérdezés által felfejteti, mindig arra fektetvén a fősulyt, hogy a növendék gondolkozó s különösen ítélő tehetsége annyira kifejlődjék, hogy minden feltett kérdésre, de bárhonnan jövő oldalkérdésre is szabatos feleletet adjon.

A begyakorlás után, különösen azon olvasmánydarabok, a melyek az emlékezőtehetség fejlesztésének is szolgálatában állanak, az olvasmányok szabadon is elbeszéltetendők.

Ezek szerint az encyklopädikus olvasókönyvek szerkesztésénél mindig irányadó a tanterv azon része, mely a III. és IV-ik osztály számára a reál és humán tárgyak anyagát előírja.

Ezek prospektusát fogom adni jövő közleményemben.

(Folyt. köv.)

Vincze József.

Egyházkerületi, elemi B. tantervünkhöz.

(Folyt. és vége.)

9. Egyik buzgó, áldozatkész s a belmissió terén is híven munkálkodó nő egyháztagunk nemrég mon-dotta nekem, miután előbb iskoláztatásunk vallás-erkölcsi hatásainak eredménye felett panaszkodott, hogy az ő iskola korában a nagyobb leányok néhai jó öreg tanítója mily sokat olvastatott velök az új testamentomból s mily sokat be is tanultatott. Ha ehez hozzá veszem, hogy akkor még gyülekezetünkben csak két leánytanító volt s a szóban volt öreg előtt néhanapján 120—150 növendék: okvetlen azt kell hinnem, hogy az akkori iskola híven igyekezett legalább a felekezeti érdekeket szolgálni, mert hiszen a régi jó káté mellett a zoltárokat s dicséreteket is egész a betanulásig olvastatta s értelmezte a növendékekkel.

Ezt csak azért bocsátottam előre, mert a már előbb részletezett észrevételeim szerint, én valószínűnek hinném azon óhajomat is, hogy az V—VI-ik osztály közös órán behatóbban foglalkozzék a bibliáismertetéssel két éven át.

Együttesen ezzel kívánnék kultiváltatni egy másik, elhanyagolt mezőt is. Van u. i. a mi A. tantervünknek egy nagyon nevezetes és a B.-re is vonatkozó szakasza, melyet eleddig kigúnyolni ugyan sokak részéről, de megvalósításának avagy csak megkísértését is alig hallottam s ez nem más, mint az, hogy az V-ik osztálytól kezdve e rendelkezés szerint „a növendékek oda fejlesztetnek, hogy a legközönségesebb esetekben önfeltalálásuk és gondolatuk után imádkozni tudjanak.”

Ezt kívánnám az egyetemes papság elvénél fogva s az „idők jelei“ által intve az V—VI-ik osztály közös biblia- s ima óráján megközelíteni a mellett, hogy a biblia könyveinek ismertetésén kívül azzal is foglalkoznának, miszerint bibliai kalauz segítségével összefüggő, újtestamentomi helyeket kerestetne fel velök az osztályvezető s egyeseket be is emléztetne. Az újtestamentomból bibliai történeteket, az apostoli levelekből hit- és erkölcs-tani részleteket olvastatva, a vezérkönyvül használható Incze-Herepei nyomán igen rövid, népies szövegmagyarázatot is nyújthatna nekik.

Nem látnék ebben semmi kivihetlent, mert hiszen ily célra Moody András úr hat kr.-jával adja az újtestamentomokat, tehát úgy hiszem, hogy ezekre, mint taneszközökre szívesebben áldozhatunk, mint másfékrekre s elláthatjuk tantermeinket a növendékek számához képest. A bibliai kalauzul használható „Utmutató“ is öt kr.-jával beszerezhető.

A gyülekezetünkbeli baptistáskodók példáját is tanulságosnak vélem. Ők u. i. mint ma még egyháztagok, beadják iskolánkba gyermeküket, de vasárnap az oktató-testvér újtestamentomot magyaráz nekik, olvastat s helyenként emléztet velök s más szülőkével is, ha oda édesgetheti.

Hanem, a mi aztán az említett imáztatási gyakorlatokat illeti, azok vezetése bizony teljesen hatástalan oly tanító kezében, kinek élő hite nincsen, pedig — fájdalom — cselekedeteikből ítélve, az újabb tanítói nemzedék körében vannak, kik ezen tantervi rendelkezést, mint absurdumot kinevetni és ha mégis effectualandó volna, szörnyű nyúgnak tekinteni volnának inkább hajlandók. Ez is egy factum, egy sajtó seb.

És még csak röviden egy pár megjegyzést.

Elmondott javaslataim szerint kellő számú óra volna juttatható a tanterv szerinti „értelmes, hangsúlyozott és szépolvasás“ terén való fokozatos gyakorlásra

s az olvasottak szabadon való elbeszélgetésére, a mire ma még a III-ik osztályosoknak sem jut kellő számú; továbbá egyöntetűleg és szigorúan meg lenne követelhető, hogy az egyházkerület által kiadott bibliatörténeti, vallástani s egyháztörténeti tankönyvek elleni merényletként sokszor nagyobb ügyességgel, mint megfontolással alkalmazott kirekgetések végképpen eltiltassanak. Megvan ugyan erre ma is a Népisk. Szervezetben az egyházkerületi tilalom, de betartva nincs s különösen akkor van — mondhatnám — kisajrivalva, midőn ugyanazon egyházközség iskoláiban parallel osztályokat vezető egyének közül egyiknek jobban sikerül megnyirbálnia a szöveget, mint a másiknak s esetleg egy nagyatyá este hallgathatja, hogy az egyik tanterembe járó unokája mást, kevesebbet tanul, mint a másik tanterembeli.

Nálunk már „a kirekgetések egyöntetűvé tétele“ tárgyában egyházmegyei határozat is kelt, de bizony nem volt keresztülvihető.

Ezekben óhajtottam kifejteni nézeteimet. Az elmondottak egyben-másban lehetnek tévesek, szűk látókörből származottak, de igaz meggyőződés sugallta azokat.

Hogy ha a beállott új idők jelei méltán és sürgetőleg fordítatják tekintetünket arra, miszerint nagy költséggel fentartott elemi iskoláinkat valamiképp nagyobb mértékben használjuk fel felekezeti érdekeink szempontjából, biznyság rá egyházmegyém tanügyi bizottsága, melynek — szokás szerint a gyűlés végén tárgyal — egyik végzésében azt olvashatom a tractualis jegyzőkönyvből, miszerint indítványozza „közhasználatban levő énekeskönyvünknek az olvasókönyv mellé rendes olvasókönyvül adását a második osztálytól felfele“ s igéri, hogy a vallásos képzés intenzívebbé tételének kérdését „állandóan felszínen tartva, időnként újabb s újabb javaslatokról gondoskodni szoros, hivatalos“ kötelességének ismeri. Mert igaz ugyan, hogy magam részéről ezt kielégítőnek nem tartom; még inkább igaz, hogy annál az elasztikus, autonomiás kitételnél, a mit a tractualis határozat mond, hogy nevezetesen: „a zoltár-olvasatás a felsőbb osztályokban engedélyeztetik“, a kivétel iránt semmi jó reménységünk nem keletkezhet, mivel így az egyes iskolaszékek tetszésére van a dolog bízva: de bizonyos, hogy már ennyit is figyelemreméltó jel gyanánt lehet tekintenünk.

Vajha jelen sorok is egyengetnék a kívánt üdvös reformok útját, habár csak parányi mértékben is.

Török-Szt.-Miklós, 1896. szept. 10.

Kutas Bálint,
ev. ref. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

A n.-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A vándor gyűlések pátriarchális korát eleveníté föl egyházmegyénk, midőn a szamoszegi nagy és fényes egyház előzetes meghívását elfogadva, őszi rendes gyűlésünk helyül ez uttal s kivételesen nevezett egyházat jelölte ki. A vendéglátó egyház meghívásának tulajdonképeni célja a „millennium“ megörökítésére általa emelt iskolaépület nagyarányu s díszes csarnokainak fölavatása s ezzel összefüggésben egy szélesebbkörű nemzeti örömmünnepe rendezése volt, mely szép és magasztos cél elérésére közremunkálni egyházmegyénk önmagát mintegy erkölcsileg elkötelezve érezte.

Közgyűlésünk szept. hó 23-án Segesvári József esperes és Kulin Imre e. m. gondnok einöklete alatt

szokott módon megnyitván, felolvastatott az esperes időközi jelentése, mely kegyeletes szavakban jelenti be Vályi János, egyházkerületünk nagyérdemű főgondnokának elhunytát, kiemelve a boldogult kiváló erényeit, puritán jellemét, egyházunk iránt tanúsított törhetlen buzgalmát, szeretetét, ki mint erős politikai pártember is gyűléseinken pártatlanul elnökölt. Emlékét jegyzőkönyvünk külön lapjain kívánja megörökíteni. Majd a gencsi egyház hosszú életpályát megfutott buzgó lelképásztornak, nt. Bajza Istvánnak, nemkülönben Janka Péter ér-endrédi tanítónak halála jelentetvén be, emlékek szintén jegyzőkönyvileg megörökítendő lesz.

Havas Gyula Börvelybe, Rác Elek Kis-Majtényba, Kalmár Ferencz Gencsre lelkészekül törvényesen elválasztottak. Bartha János dobrai tanító egyházmegyénkől távozott; Horvát Lajos Kr.-Szt.-Miklóstra állami tanítónak kineveztetett stb.

E rövid, de kimerítő jelentés tudomásulvétele után a közalapi, ref. segélyegyleti, rendkívüli államsegély kérvények tárgyalatván, azok mindegyike a kerületre pártolólág felterjesztetni rendeltetett.

A n.-károlyi önszegélyző népbank ez évben is 15 frtot adományozott gyámpénztárunk részére, melynek évi bevételé 5196 frt 04 kr., kiadása 5037 frt 70 kr. levén, a maradvány 158 frt 34 kr. A tanítók özvegyára gyámintézetének alapszabályai is elvalahára megerősítettek. Néhai Szalai György 20—22 ezer forintos végrendelete a vitkai egyház javára immár a kir. járásbíróóság által végleg elintéztetett. — A n.-dobsói egyház két korcsmahelyiség bezáratását kéri; egyik a templom, másik az iskola közvetlen szomszédságában szolgálatot okot a jobb lelkek botránkoztatására.

Bajza István elhunyt gencsi lelkész évek hosszú során keresztül fizetvén gyámintézetünk részére a kiszabott járulékokat; miután e befizetéseknek sem ő, sem utódai soha hasznát nem látják, sőt az ő halála után újabb terhek által lön igénybevéve az utódok amugyis kimerített áldozatkészsége: említett utódok a most választott gencsi lelkész terhére kiszabandó gyámpénztári jutalék felerészét méltányos kárpótlásul kapják.

A szamos balparti viz-szabályozó társulat néhány egyházunknak kisajátítás czimén kártalanítási összeget adván, ez összeget takarékpénztárban, vagy kellő biztosíték mellett magánosoknál is mindaddig kamatoztatandók, míg rajtok ingatlan birtok beszerezhető nem lesz. Bakcsi Áron irinyi tanító bekebeleztetése után Lövey Pál tanácsbíró-lelkész úr Egyh. törv. 206, 207, 209 §§-ra vonatkozó „Indítvány“-át nyújtotta be, mely sokak előtt a börvelyi lelkészválasztás utójátéka gyanánt tűnven föl, valóságos vihart támasztott, mignem a kedélyek lecsöndesülésével az „Indítvány“ jegyzőkönyvi kinyomatása s a következő gyűlésen leendő tárgyalása kimondatott.

Végül néhány kisebb jelentőségű bírósági ügy intéztetvén el, következett az iskolafőlató ünnepély, melyen a szamoszegi egyház, mint házigazda, dúsan megrakott asztalok mellett fogadta a gyűlés egyházi és világi hivatalos rendeit s a vidék felekezeti különbség nélkül egybegyült notabilitásait, kik között ott láttuk Nagy László vármegyei alispánt, Kende Béla országos képviselőnk, Ilosvay Endre járásunk katolikus vallású főszolgabíróját, kinek egyházi téren minden felekezett oly sokat köszönhet; és még sok másokat. Az alkalomsugallta, fölemelő szónoklatok sűrű egymásutánban hangzottak el hazánkra, közegyházunkra, a szamoszegi iskolaavató egyházra, ennek buzgó lelkészére, előjáróira s a tanítás és nevelés embereire. A szamos-

zegi egyház történetében e nap mindenesetre a legszébb és legemlékezetesebb napok egyike leend, mely jó tanúságot tesz ez egyház jelenben élő hiveinek úgy vallásos, mint hazafias buzgalmáról, áldozatkészségéről, valamint arról, hogy az egyháztanács és ennek vezetője Szabó Gusztáv lelkész, midőn az embernevelés magasztos céljaira ép a millennaris évben emelt emléksarnokot, hivatásának magaslatán állott s nevék az utódok által méltó hálaival fog emlegettetni. Adjon Isten sok ily buzgó férfiakat közegyházunknak, őket pedig még soká tartsa meg!

Gebe, 1896. szeptember hó 27.

Szigethy Gyula,
ev. ref. lelkész.

Felhívás

az ev. ref. tanítók (testületek, egyesületek), lelkészek és más tanügy barátokhoz.

Alantírtak az ev. ref. tanítók országos egyesülete 1896-ik évi július 5-én Budapesten tartott közgyűlésén, ezen országos egyesület elnöki tisztére megválasztatván: kötelességünkől kifolyólag, de egyszersmind szívünk teljes szeretetével s bizalmával intézzük kartásainkhoz s általában minden tanügybaráthoz következő felhívásunkat:

A magyar ev. ref. tanítóóság az egyesületben megtalálni véli azt a czélszerű módot, melyen úgy a maga érettségének, mint hazája és egyházához való hű ragaszkodásának időről-időre kifejezést adhat s működésében mint testület — szorosán megjelölheti a tért, megvonhatja a határvonalat, melyen és melynek korlátai közt, megengedett, törvényes eszközökkel míg egyfelől a maga részére próbálja kivívni azon jogokat, a melyek őt, — a változott viszonyokhoz képest, nagy társadalmi harcban, melyet megélhetéseért, fentmaradásaért egyházunk is vivni kénytelen; — a reform. tanítóóság hű odaadással egyesíti erejét s tehetségét azokéval, kik — mint első sorban magyarok s a nemzeti állameszme apostolai, — avatott kezekkel s bölcs előrelátással lerakják alapját kedves reformált egyházunk ujabbkori fejlődésének s biztosítékot keresnek szebb jövődjének.

Az egyesülés szükségességét, annak az egyházra nézve is hasznos és értékes voltát az elmondott szavakban feltüntetvén, bizalommal hívjuk fel az egyházmegyei (községi, városi) tanítótestületeket, vagy akár az egyes működő tanítókat és velünk s elveinkkel rokonszenvező tanügybarátokat, hogy akár mint rendes, akár mint alapító- és pártolótagok csatlakozzanak hozzánk s erősítsék egyesületünket.

A kik bizalmatlansággal kísérték s néha kárhóztatással illeték egyesülési törekvéseinket, azok meglássák, hogy kellemesen fognak csalódní, mert a református tanítóóság elsőrendű kultur-missziója mellett, — főfeladatának tekinti: értelmes és meleg szívű egyháztaggokká nevelni az ifjú nemzedéket, erősíteni testületében az egyházhoz, annak jogaihoz és ősi intézményeihez való ragaszkodás érzetét; ápolni lelkészek és tanítók közt a testvéries jó viszonyt, s az egy célra törekvő együtt működést erőre segítve, megadni egyházi és iskolai fejlődésének azt a hatalmas lökést, mely nélkül versenyre nem kelhetünk, biztos jövődjöt magunknak nem jósolhatunk.

És mindezen törekvés hosszú útvonalán egyesületünket nem szerepelgetési nyugtalanság sarkalja; hanem a kicsiny embereknek összevetett s társulás által meg-

nevelt erejét becsületes munkáját ajánljuk fel magyar reformált egyházunk vezetőinek s egyéb tényezőinek ama nagy feladat megoldására: miként lehetne a mult időkben is a magyarság ügyét szolgáló népiskoláinkat, — nemzeti jellegük első sorban való fejlesztése mellett, — továbbra is szent egyházunk ügyét szolgáló kitünő és erős védelmi vonallal s az elkerülhetlen és normális átalakulás, korszerű fejlődés egyik kiindulási alapjává megteremteni?

Mert ha „az iskola egyházunknak édes gyermeke,“ akkor az anyának tudni és éreznie kell azt, hogy ez a gyermek, a változott viszonyokhoz és sulyosabb élet-körülményekhez képest, — több gondot és nagyobb figyelmet igényel; s a gyermeknek komolyan számolnia szükséges azon tudattal hogy az édes anya gondjaiért hálát, segítséget követelhet érettebb felfogásu s munkabíró gyermekétől.

Ezen kölcsönösség aztán amaz ősi jelszót benső értékében emeli, s külső kihatásában az együtt működés nagy munkájánál nyilvánosan is láthatóvá teszi.

A református (protestáns) egyház életfejlődésében mindig elsőrendű tényező volt az iskola.

Mi nem most ébredtünk ennek tudatára.

Ott van ez az egyház kebelében első pillanattól fogva. — Vele született, vele küzdött, vele szenvedett.

— Épen azért, midőn a nehéz társadalmi harcban minden tényezőre szükségünk van; ne hagyjuk figyelmen kívül a népiskolát, s ha annak egyszerű munkásai, a tanítók nálunk táborra alakulnak s legalább egy ponton az erők tömörítésére példát mutatnak: szívelejük meg mindannyian, kísérjük törekvéseiket őszinte rokonszenvvel, támogassuk minden tehetségünkkel.

Gyűljenek e táborba mindazok, kik hivatásuknál vagy ügybuzgóságuknál fogva e tábornak természetes tagjai, hogy számban és erőben külsőleg is megmutathassuk életrevalóságunkat!

Kartársak! Tanúgybarátok! Egyházunknak minden rendű lelkes fia! Hivunk titeket, csatlakozzatok hozzánk részint mint rendes, részint mint alapító- és pártolótagok, mert alapszabályaink ezt lehetővé teszik!

Alapszabályaink értelmében egyesületünk:

1-szor. Rendes tagja minden reform. iskolában működő tanító, ki évenként egy korona tagsági díjt fizet.

2-szor. Minden reform. tanító-egyesület (testület), mely tagjai után személyenként fél korona (59 fillér) tagsági díj fizetésére kötezi magát.

3-szor. Alapító-tag azon tanúgybarát (vagy tanító), ki egyszer mindenkorra negyven korona alapítványt tesz.

4-szer. Pártoló-tag lehet mindenki, a ki évenként két korona tagsági díjat fizet.

Tagsági jelentkezések alulirothoz intézendők; a gyűjtő-ívek Sinka Lajos elnökhöz, (Krassó, Szatmár m.), a tagdíjak pedig Dávid Mihály egyesületi pénztárnokhoz (Lakik: Debreczen, Árok-utcai fiiskola) küldendők be; ugyanitt 10 kr beküldése mellett „Alapszabály“ is kapható; tömeges megrendelésnél (tiz drbon felül) 20% kedvezményes áron.

A mellékelt taggyűjtő ívet aláírás, illetőleg aláíratás végett szives figyelmébe ajánlva, maradtunk mély tisztelettel:

1896. szeptember hó 5-én a magyarországi ev. ref. tanítók Országos Egyesülete nevében Dr. Kiss Áron (Budapest) és Sinka Lajos (Krassó) elnökök. Csurka István (Debreczen) és Szombathy László (F-Vály) jegyző. Kiss Sándor (Komádi) titkár.

KÜLFÖLD.

Amerikai belföldi missiói tanács félelvi jelentése az am. magyar ref. missió állapotáról.

E napokban hagyta el a sajtót az E. Államok területére kiható működési körrel bíró u. n. Board of Home missions of the Ref. Church félelvi jelentése, melynek megjelenése egybeesik a szept. hó utolsó napjaiban a clevelandi nagy német ref. egyházak kebelében megtartandó egyházkerületi, synodális gyűlésekkel.

E jelentésből, — mely megküldetett az egyes egyházaknak, sőt tekintve azon nagy érdeklődést, melylyel a világi elem viseltetik az egyházak belmunkássága iránt, megküldetett az egyet. egyház minden buzgó érületű, prominensebb tagjának, — úgy gondolom, nem lesz érdektelen a magyar ref. közönség, közelebbről egyházunk vezérférfaira nézve, ha ismertetem e jelentésnek a magyar ref. missióra vonatkozó részét Barkley tanácsjegyző tollából. Az általános jelentések után, a könyvnek mindjárt legelső részét egy tartalmas szakasz foglalja el, mintegy jelezve a tárgy fontosságát is, mely az amerikai magyar ref. missióról szól. A szakasz következő felirattal viseli:

The work among the Hungarians.

Két évvel ezelőtt, midőn három évi munkásságunkról terjesztettük összefoglaló jelentésünket a nagy. general synod gyűlése elé, még csak két emberünk foglódott a magyar ref. missió mezején. E téren évről-évre örvendetesebb jelenségeket, napról-napra áldásosabb emelkedést tapasztalhatunk. A nagy. egyházmegyék, felismerve a kérdés fontosságát, szives készséggel bocsátották rendelkezésünkre a fokozatosan emelni szükségelt összeget. Kezdetben 1000, ma évi 3000 dollárral segítenek bennünket e munkában.

Nagy. közgyűlés! A belmissió, az a még eléggé meg nem művelt terület, melyet fokozott gondossággal, nagyobb odaadással, minden eddiginél buzgóbb áldozatkészséggel kell kultiválnunk egyházunk jól felfogott érdekéből, szemben azon törekvésekkel, miket a kath., idegen nemzetiségeknek önmagába való beolvasztási kísérleteivel e téren elkövet.

A missió bizottság, a belhelyezett bizalomból új erőt, új lelkesedést merítve, minden, a Krisztus igaz országa terjesztéséhez illő eszközt megragad e munkatér intensív megművelésére.

S elmondhatjuk, hogy mióta amerikai egyet. ref. egyházunk, felismerve a kérdés nagy fontosságát, kebelében megalakította a ref. eszmék propagálására a bel- és külföldi missiói tanácsokat, s a mióta áldozatkész előkelő híveink, átértve a munka nagy horderejét, jelentékenyebb adományokkal lehetővé tették a szakszerű s az eddiginél kiterjedtebb munkásságot folytatni: azóta egyházunk számban és erőben nagyon is tekintetbe vehetőleg megnövekedett, az egyházi élet nagyobb lendületet, Isten országának határa szélesebb kiterjedést vett közöttünk.

Kerületeink egyes egyh. megyéiben szokatlan élénkség uralkodik a missionáriusok tevékeny munkássága nyomán, kik mindenüvé viszik a nép anyanyelvén, elszórt helyekre az evangelium üdvözítő ígét, hol rendes prédikatori helyek fentartása kivihetetlen akadályokba ütközik. Új hallgatók szereztek a Kr. evangeliumának, új munkások az egyházi és világi elemből az egyházas érület ápolására, az elaludt buzgóság föllendítésére. Az örök halál fejedelme a bűn erős várában hatalmas fegy-

verrel, Isten szent igéjével ostromoltatik, hogy hely készitődjön a szívek birodalmában a Szent Háromság Istennek, hogy vidáman növekedjen Isten országa, s szélesbüljenek annak határai.

A lelkes missionáriusok munkáján Isten megsegítő áldása van. Uj ajtók nyílnak mag szemeink előtt, uj szívek nyílnak meg a Kr. evangeliuma előtt, hova most már bevonulása van az Elet és Béke Fejedelmének, az Idvezítőnek.

Ilyen áldás van a mi belmissziói munkánkon, melyet a magyar reformátusok körében megkezdettünk.

Manap már hat missionariusunk forgolódik e mezőkön. u. m. Pittsburgban: Ferenczy Ferencz, gondozása alá 5, részben magyar, részben tót gyülekezet esik a központi anyaegyházon kívül; Clevelandban: Harsányi Sándor, gondozza a hitsorsosokat Pittsburgtól az egész nyugaton, mintegy 8—10 leányegyházban. Prentonban Garányi Gusztav, N.-Yorkban Demeter Bertalan, M.-Carmetben: Kalassay Sándor, S.-Norwaek és Bridgeporton: Dokus Gábor működnek felosztott munkakörrel. Kovács Jánosnak elbocsátás adatott Canadába, Assinibora tartományba.

Pittsburgban, S.-Norwalkon, Clevelandban teplomok is fel vannak építve, s előbbi helyen már kész, utóbbi helyen rövid időn elkészül a parochia és iskola is. Bridgeporton ez év őszén lesz a templomszentelés. A többi helyeken megfeszített munkával igyekeznek missionáriusaink a templomépítési alapot létre hozni. Nagyon közgyűlés! Egyetlen mező sem hozta meg oly gazdagon a maga gyümölcseit, mint a magyar ref. missio. Missionáriusaink száz és száz új lelket nyertek meg a ref. egyház számára. Méltó, hogy fáradságos munkájuk érdemét e sorokkal is elismerjük. Helyzetüket igyekezünk könnyíteni, munkakedvüket elismerésünk nyilvánításával fokozni.

A magyar ref. missió állandóságának biztosítására kérünk a nagys. egyh. megyéktől a kerületek útján évi 3000 dollárt rendelkezésünkre bocsátani.

Cleveland, O. 1942 E. Madison ave.

Közli:

Harsányi Sándor,
ev. ref. missziói lelkész.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

37. A magyar-remetei ev. ref. egyház történetének megírására szolgáló adatok a múltból, kapcsolatban a jelen idővel.

A községről általában.

Remete község fekszik Biharmegyének délkeleti részén, a délkeleti Kárpátok mellék-ágazatának, a Bihar-hegységnek egyik legszebb völgyében, Belényes mezővárostól egy órai távolságra. A községtől keletre egy és fél órai távolságban gyönyörű panorámaként tűnnek fel a bihari havasok magas csúcsai, majd közelebb azoknak alacsonyabb nyulványai, melyek mint egy művészileg alkotott remek koszorú, fogják körül minden részén a sík völgyben eiterülő helységet.

A község nyugati oldalát átszeli a rossiai és meziádi hegyi patakok, melyek nyáron csaknem kiszáradnak, míg ősszel és tavasszal rendes nagyságú folyókká alakulnak át.

Remete község ma mintegy 950 lélekből áll. Lakosai magyarok és románok; a magyarok mindnyájan evangelium szerint reformált vallásuak s jelenben 700

lelket számlálnak, a románok görög keletiek, mintegy 60 családot alkotnak.

A remetei magyarok és oláhok a legjobb békében, egyetértésben élnek, egymás nyelvét, szokásait elsajátítják. A magyarok nagyrészen beszélik az oláh nyelvet, az oláhok szintén jórészen tudnak magyarul.

A remetei ev. ref. egyház multjáról.

A remetei ev. ref. egyház multját az 1787-ik évig nagyrészen homály borítja, mert ez ideig annak multjáról fenmaradt történeti adataink nincsenek.

A legrégebbi anyakönyv 1787-ik évvel kezdődik, a mely időtől fogva egy és ugyanazon anyakönyvbe jegyeztettek fel a megkereszteltet, házasságra léptek, halottak nevei, valamint a királyi rendeletek, püspöki és esperesi leiratok.

Ezen legrégebbi anyakönyvben, annak II-ik részében, az egyházközség eredetéről ezen feljegyzést találjuk:

„Remetét 1645-ik esztendőben kezdték ülni a futás után a törökök kimozdulásával; 1691-ben ismét égetés által pusztult el, de 1709-ben a megégett Templomot, Tornyt, Malmot Tiszteletes Balog uram, a ki XI esztendeig volt itten Remetén predikátor, helyre állítja és az óltától fogva a Malom jövedelme a T. Predikátoré.

Az egyház multjáról 1787-ig az anyakönyvekből többet nem tudunk, kivéve néhány predikátor nevét, a mit alább külön helyen fogok felemlíteni.

A remetei ref. egyház multjáról, annak reformálásáról, belényesi lelkész Sipos Imre, a ki a belényesi ref. egyház történetét részletesen megírta, s a kinek atyja remetei volt lelkész 1843-tól 1859-ig, művében következőleg emlékezik meg Remetéről: „Remetén már a 16-ik században elterjedt a reformáció, és állandóan megmaradt ott egész a 18-ik század elejéig“ így ír Rácz Károly Zarándi e. m. történetében Remetéről. A 16. és 17-ik századbéli életéről semmit sem tudunk. Valószínű azonban, hogy a remetei egyház is különösen a 17-ik században virágzó állapotban volt, s földesurai, Vajda Miklós és Zsigmond építették az egyházat, s talán még ez időből való a maig is fennálló vizimalom, melyből a lelkész fizetését kapja.

A 18-ik század elejéről egy lelkészét ismerjük Tatai Mihályt, ki 1702. július 2—3-ik napjain tartott nyirbátori közzsinatban rendeltetett lelkészül Belényes-Remetére.

A 18-ik század utolja felé már rendszeren szervezett egyház volt Remetén s mint a régi öregek állítják, még a mult század utolján is tiszta magyar református falu volt, csak későbbben alakult Remetén a jelenlegi görögkeleti egyház a befogadott oláhokból, a kik mint a magyarok cselédei települtek le kezdetben, s szívárogtak be lassanként a szomszéd községekből úgy, hogy ma mint egy 60 családot alkotnak, templomjok és iskolájok van.

A remetei ev. ref. egyház régi templomáról.

A remetei ev. ref. egyháznak legértékesebb vagyona régi temploma, tornya felszereléseivel együtt, melynek mai értéke a hitelesített jelentő-ív tanúsága szerint 15,000 korona. Hogy ezen templom mikor épült, arról határozott, biztos adataink nincsenek. Annyi bizonyos, hogy mikor a magyarok 1645 körül letelepedtek Remetén, a templomot, tornyt, malmot itt találták és birtokukba vették. A történetírók csak annyit mondanak róla, hogy az Árpád királyok korában épülhetett, a 11. vagy a 12-ik században, a mire mutatnak azok a byzánti modori hosszú szent képek, melyek a templom belső falaira voltak festve. Hogy a 16-ik században már meg-

volt a templom, Nagy Sándor „Biharország“ című úti rajzában határozottan állítja, azt mondván, hogy ezt kétségtelenné teszik a falban talált bevésések, így p. o. Hic fuit Ambrosius Zogedy 1556. Azonban ezen bevésésnek ma már sehol semmi nyoma nincsen. A régi értelmes öregek állítása szerint, gyermekkorukban még a templom tornyán színes festékek kirajzolva látták sok ideig a félhold alakját. Ezen állítás már arra enged következtetni, hogy e templom a törökök volt, azok építették s mikor az országból kiűzettek, a magyarok vették birtokukba az ott talált templomot.

E régi templom falazata és tornya szilárd természetűből van alkotva, s mind a templom, mind a torony falazata oly vastag, különösen az a rész, a melyen a torony nyugszik, hogy, még ezután is századok viharával dacolni képes, ha javítása időnként el nem hanyagoltatik az utódok által. A torony belső falában látható terméskő és vakolat tökéletesen hasonló azon anyaghoz a melyből a fenesi hegyen a Béla vára épült, a mely régi emlékről a történészek állítják, hogy IV-ik Béla király idejéből maradt fen. A templom és torony régisége kitűnik abból is, hogy a tornyon maig is megvannak a keskeny, hosszúságú ablakhelyek és egy pár kerek ablakforma lyuk; de a melyek sem saluval, sem ablak üveggel ellátva maig sincsenek.

A torony tetőzete a legrégebb időben lapos és négyszögletű volt, később nyolcz szögletűvé alakított. A mostani öregek emlékeznek rá, hogy midőn Főtiszt. Balogh Péter püspök úr Remetén járt egyházat látogatni, felhívta a remetei magyarok figyelmét, hogy változtassák át a torony tetőzetének alakját, mert úgy igen dísztelenül néz ki, s ennek következtében történt az átalakítása a mostani sugar kupalaku formára.

A torony újításáról legrégebb biztos adatunk az, mely az anyakönyv II-ik kötetének 2-ik lapján található, a hol ugyanis a következők olvashatók:

„A torony teteje megújított és az templommal együtt kimeszeltetett 1810-ben. A torony tetején levő vitorlát ajándékozta Szőnyi Gál István úr, Belényesi és felesége Erdődi Juliána asszony akkori Persecutor Hagnagy, az akkori predikátornak és Gergely Sándor Kurátornak eszközésökre: A következők maradáknak tudtára hagyatik, azon fél vékás gombu Vitorlában található valamely írás összekötve Emlékezetül.“

Ezen II-ik kötet anyakönyvi bejegyzéséből látható tehát, hogy 1810-ben nagy átalakításon ment keresztül a régi templom, a mennyeiben tornyának teteje megújított s a templommal együtt kimeszeltetett.

A templom mennyezete boltíves (bolthajtásos) volt 1837-ik évig. Azonban az idők viszontagságai alatt több helyen megrongáltatott, s hogy ezen boltívet le ne szakadjon, $\frac{2}{3}$ részben lebontatott a rongáltabb részeken egészen a templom falazatáig. A falakra keresztül gerendák lettek alkalmazva, s a templom mennyezete 1837. évben Gál Mihály predikátorságában lepadlósoltatott s ezen padlósolás tart a mai napig is. A templom falán még ekkor láthatók voltak a régi szent képek, festmények, a tornyon a félhold alakja hirdette a törökök dicsőségét; a javítások idején mindezek bevakoltattak és bemeszeltettek, s így tűntek el végképen a régi becses emlékek maradványai, melyek történeti szempontból meghagyhatók lehettek volna.

1878-ik évben, a még 1837-ik év alkalmával megahagyott boltívet is lebontatott Kutasy Ferencz predikátorságában s az is szintén bepadlósoltatott, a kibujkáló festmények újra bemeszeltettek.

1882-ik évben még lényegesebb változáson ment keresztül a torony és templom. A mennyeiben a toronyról a régi ócska zsindelyzet leveretett s a toronytető fehér bádoggal fedetett be. A templomon lévő keskeny hosszúságú alaku ablakok helyébe egészen nagy tágas ablakok vágattak, a keleti oldalon új bejárat ajtó készített, úgy hogy a templom belseje most már eléggé világos, s úgy külső alakra, mint belső berendezésre a mai reformált puritán izlésnek megfelelő.

Hogy a templomon és tornyon említett újítások mennyibe kerültek, azokat biztosan meghatározni nem lehet, részint azért, mert a presbyteri jegyzőkönyvek 1885-ig hiányosan, fogyatékosan vagy épen nem vezettek; részint azért, mert a nagyobb építkezések alkalmával a reájok fordított összeg külön pénztárnok által kezeltetett; ezeknek jegyzékei meg nem tartattak. Az építkezési anyagok nem egyszerre, de részletenként szereztek be. A nagyobb munkálatoknál az egyházközség tagjai tevékeny részt vettek. Az építésekre szánt összeg legtöbbször kivetés (kiróvás) által szereztetett be az egyház tagjaitól.

Az 1810-ik évi javítási, újítási kiadásokról nincsenek adataink. 1837-ik évi templomjavítási kiadásokból csak annyit tudunk az akkori gondnoki számadásokból, hogy a templom számára 10 szál fenyő deszka vétetett 4 frt 10 kr.-ért. A templom padlásához való ajtosarok, egy pár 1 frt 40 kr.-ba került. Az 1878. évi építkezési kiadásokra nézve az akkori gondnoki számadásba következő nagyobb tételek jegyeztettek fel: 18 véka mésszert 8 frt 80 kr., 51 pár deszkáért 38 frt 80 kr., 8 pár fenyő deszka 6 frt 40 kr., asztalosnak 131 frt 13 kr., kőművesnek 11 frt 42 kr.

A toronynak 1882-ik évben történt megújítása, bebádogoztatása, a templom ablakainak kibővítése, szóval a templomnak, toronynak mai állapotába helyezése, az újabb presbyteri gyűlési jegyzőkönyv egy bejegyzése szerint, 863 frt 40 kr.-ba kerül, ez azonban alig hihető, mert az akkori pénztárnok állítása szerint legalább 2000 forintba belekerültek az újítások.

A templom mennyezetén annak közepe táján egy táblán nagy betűkkel következő felírás olvasható: „A Felséges Isten dicsőségére T. T. Gál Mihály predikátorságában, Belády Mihály kurátor, Antal Péter, Kurucz János, öreg és ifju Márton Mihály, Birta János, Molnár Mihály és Máté László presbyterek alatt. Egyházi lévén Gergely János és Biró Lukács. Padlósoltatott június 8-án 1837-ben Gazsi András asztalos által.“ Ugyancsak a mennyezetén az elsőtől déli irányban egy másik táblán ezen felírás olvasható:

„Felséges Isten a te dicsőségedre T. T. Kutassy Ferencz predikátorságában Opra Lukács András kurátor, Belády János bíró. Presbyterek Máté Mihály, Kurucz István, Antal Mihály, Belády István, Kovács Tamás, P. László János, Kovács László idejökben, e szent hely új formára vétetett, asztalos Matyi Mihály 1878-ban.“

A templom déli oldalán a férfiak székeinek végénél festett táblán ez a felírás olvasható.

A toronynak a jelen állásában átalakítása történt Belády János bíró, kurátor Kovács László, pénztárnok Antal Mihály, presbyterek Szabó Mihály, Máté Mihály, Gergely István, Kurucz István, Fila Károly, Ferkó László, Szabó Mihály, Belády István, Szabó András, Kovács Tamás, Balla Péter, Antal András, Lukács András, Tamás László, lelkész Kutasi Ferencz. Egyházi László János áldozatai és közre működésök alatt. Építő mester Visky József, segédek Bém János, Pataky József 1882-ben

A toronyban lévő harangok eredetéről bizonyoságot tesznek az azokon olvasható írások.

A nagyobbik harang oldalán, mely 6 métermázsás lehet, ez olvasható: „Remetei ref. sz. ekklezsia öntette maga költségével 1794-ben.“

A kis harangon ez van: „A helvét hitvall. Remetei egyház öntette Nagy-Váradon Horner Henrik által 1860. évben.“

A remetei ref. egyház iskoláiról.

Remetén a reformátusok iskoláztatása minden bizonynyal megkezdődött akkor, a midőn az egyház-község megalakult, s mint rendes anyaegyháznak külön papja és külön tanítója volt. Erre enged következtetnünk az a feljegyzés, a mely az I-ső kötet anyakönyvében található a II-ik részben, hol a legrégebb predikátorok nevei mellett közvetlenül olvasható a tanítómesterek vagy iskolamesterek névjegyzéke is 1762. évtől kezdve. Vala mint erre mutat az is, hogy az oskolamester fizetése már mintegy díjlevél alakjában meg volt határozva az 1767-ik évben, a mely díj-levélről később fogok említést tenni.

Az iskola épülete 1852-ik év előtt egyszerű alacsony szalmafedeles épület volt, a legegyszerűbb berendezéssel, fiuk és leányok együtt tanultak, egy iskolába jártak, miként mai napig is. 1852-ik évben már alkalmatlannak találták a remetei atyafiak a szalmafedeles kicsiny iskolaépületet és új iskola-építésre kivetettek a lakosokra és bevették 250 frt 50 kr-t. Az iskolát fel is építették még azon évben 258 frt 33 kr. kiadással,

Ezen iskola azonban már 1863-ik évben leégett, s a következő 1864-ik évben felépítetett, a mit bizonyít az 1863/4. évi gondnoki számadás, a mikor új iskola építésére befolyt a lakosoktól 102 frt 86 kr.

Az 1864-ik évben felépült iskola tartott 1873-ik évig. Minthogy azonban miniszteri rendelet és felsőbb egyházi hatóság által ez időben minden egyház utasítva lett, hogy a mai kor kívánalmainak megfelelő egészséges és tágas iskolát állítson; a régi épület nem felelvén meg a kívánalmaknak az 1873-ik évben a remetei ref. magyarok is új iskolát építettek, a mai cserepes fedéllel tágas iskolai teremmel és jó tanítói lakással bíró épületet.

Ezen mai iskola felépítésére, az 1873. évi gondnoki számadásban el van számolva építési anyagokra, kőművesnek, ácsoknak mintegy 300 frt., de hogy többbe került az iskola felépítése bizonyítja a legújabb presbyteri gyűlés jegyzőkönyvének egy adata, a mely így szól: „Az iskola építési költség 800 o. é. forint. Lelkész Kutasi Ferencz, egyházgondnok Béládi István, pénztárnok Antal Mihály.“

Az iskola 1887-ik évig felekezeti jellegű volt, a mikor aztán állami jelegűvé változtatott át, oly formán, hogy az egyház iskolai épületét, haszonbérbe adta az államnak szerződés mellett évi 80 frt haszonbérért, a tanítót az állam fizeti, az épületet az egyház jókarban tartozik tartani. Az állami tanító fizetése 600 frt.

Az 1889-ik évben az egyház 5 évi haszonbért kapott egyszerre az államtól, ekkor a már megviselt épületet a nyert 400 frtból az egyház kijavította a lakószobákat és iskolatermet kipadoltatta, az épületet kimeszeltette és vakoltatta.

Az iskolaépületnél végzett munkálatokért fizetett ekkor az egyház összesen 330 frtot.

Szathmáry István,
ev. ref. lelkész.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tanévmegnyitás.** A debreczeni ev. ref. kollegium theologiai és jogakadémiáján a tanév most kivételesen október 1-én nyitott meg ünnepélyesen. Reggel 9 órakor az oratoriumban gyűlt össze az akad. ifjuság a szokottnál nagyobb számmal, bár most is sokan voltak olyanok, a kik a dékáni hathatós felhívást figyelembe nem vették s ekként már az év kezdetén rászolgáltak arra, hogy őket kísérik különös figyelemmel. Az akad. tanárok főtiszt. Kiss Áron püspök, Simonffy Imre kir. tanácsos polgármester, főiskolai helyi gondnok, Némethy Lajos, Dicsőffy József és Mitrovics Gyula lelkészek, Szabó József főszámvevő, Márk Endre ügyvéd, gazd. tanácsos, presbiter, Dóczy Imre főgymn. és Kovács Lajos tképezdei igazgatók stb. jelentek meg az isteni tiszteleten, a hol a „Jövel szent lélek“ eléneklése s a főiskolai énekhar szabatos előadása után Csiky Lajos theol. tanár mondott buzgó imát. Az isteni tisztelet végeztével a tanárkar a kis tanácsteremben gyűlt össze, hol főt. Kiss Áron püspök igen meleg szavakkal üdvözölte, Isten áldását kívánva a tanárok működésére. Beszéde folyamán örömet fejezte ki a felett, hogy a hittanhallgatók száma ez évben szaporodást mutat, s egyuttal jóleső örömmel közölte azon elismerést, melyet igen illetékes és magas helyről jogakadémiánk tanárkara irányában fejeztek ki, a tanári kar érdemül tüntetvén fel azt, hogy akadémiánk népessége messze tulszárnyalja az összes hazai testvérintézeteket. Vajha ebben is egy újabb sürgető okot találnának intező férfaink az akad. tanárok fizetési viszonyainak korszerű s már elodázhatatlan rendezésére! A püspöki üdvözlésre Sass Béla akad. igazgató fejezte ki a tanárok érzelmeit és óhaját, mire Simonffy Imre polgármester, helyi gondnok üdvözölte a tanárkart a nemes város nevében is, kifejezvén azon meggyőződését, hogy bármiként düljön is el az egyetemalapítást célzó indí.vány sorsa, Debreczen város mindenkor a legmelegebb érdeklődéssel és áldozatkészséggel fog viseltetni e kollegium iránt, melynek legnagyobb részben mai állását és hírnevét köszönheti. E felemelő beszédek után a szomszéd diszterembe vonult a püspök ural együtt az akad. tanárok nagy része, a hol az összegyülekezett akad. ifjusághoz intézett Sass Béla rektor professzor valóban nagyszabású, mely gondolatokban s szónoki szépségekben bővelkedő beszédet, a melynek hatása alól senki sem menekülhetett. Örülünk, hogy a mit régóta sürgettünk, végre megtaláltuk azt a módot, a mely lehetővé teszi, hogy az akad. tanárkar már a tanév elején buzditó, nemesítő, lélekemelő szavakkal bocsáthassa az ifjuságot a tanév fáradságos munkájára. E beszédet lapunk élén találják meg olvasóink. A főtiszt. püspök ur és előjárósághoz intézet igazgatói beszédet térszúke miatt a következő számban közöljük.

— **A debreczeni ev. ref. egyházmegye** szept. 29-én tartotta őszi rendes közgyűlését Dávidházy János esperes és — Nadányi Miklós gondnok távollétében — Nagy Ferencz tanácsbíró elnöklete alatt. A kimerítő esperesi jelentést megelőzőleg az elnöklő esperes meleg szavakkal emlékezett meg b. e. Vályi János főgondnok haláláról. Az esperesi jelentés és a közgyűlés tárgyainak részletes ismertetését majd akkorra kell halasztanunk, ha a kinyomatott jegyzőkönyv kezünkhöz fog jutni. Egyelőre csak annyit említünk meg, hogy, a mi feltűnő, az egyházi esketést házasságoknál, a jelentés szerint, sokan mellőzik, minek orvoslására javasolja az egyház-

megye, hogy az olyan egyháztagok, a kik az egyházi esketést és keresztelest mellőzik, egyházi tisztséget ne viselhessenek és egyházi jogokat ne gyakorolhassanak. A h. esperes szavazatját tárgyzó ismeretes szatmári Szózat kérdésében az egyházmegye elhatározta, hogy felír a konventhez a törvény módosítása tárgyában. Örvendetes tény, hogy egyházmegyei tanácsbíróvá *Fráter* Barna, derecskei főszolgabíró választott meg, kinek egyházas buzgósága mindnyájunk elismerését megérdemli. E választáshoz épen ezért szívből gratulálunk!

— **A debreczeni ev. ref. egyház presbiteriuma** újabb tanujelét adta annak, hogy kebelében nincsenek megnyugtató állapotok. Az egyházkerületi főgondnokra történt meg a szavazás a legutóbbi vasárnap közgyűlésen, a mikor az egyháztanács a gr. *Degenfeld* Józsefre esett 27 szavazattal szemben 38 szavazattal *Thaly* Kálmánra adta 10 szavazatát. Semmi kifogásunk *Thaly* ellen, a ki tudományos irodalmi érdemeinél s kálvinista buzgóságánál fogva elég ember arra, hogy a főgondnokságra szóba hozathassék. Mikor azonban mindenki tudja, hogy ő ezuttal azon jelöltek közé felvéve nincs, a kiket a közvélemény egymással szembeállított és a ki ennél fogva aligha fog sokkal több szavazatot nyerni, mint a mennyi a debreczeni egyházé: valóban csak sajnálunk lehet, hogy a debreczeni fényes egyház, a melynek mindenkor példaadás volna a feladata, megtagadja magától azt, hogy nagyszámú szavazatával mint komoly választási tényező szerepelhessen, miután sem egyik, sem másik jelöltre nem adja szavazatát, a kik körül t. i. a két nagy párt csoportosul. A debreczeni egyház méltóságával alig egyeztethető össze az, hogy szavazata ilyen fontos ügyben pusztán tüntetésre használtassék fel. Kívánatos, hogy végre-valahára nyugodtabb megfontolás és egészségesebb szellem hassa át e tekintélyes testületet.

— **A debreczeni kollegium tanári kara** *Simonffy* polgármester helyi gondnok elnöktele alatt okt. 2 án tartott gyűlésében az egyházkerületi főgondnokválasztás alkalmából szavazatát gróf *Degenfeld* Józsefre adta.

— **A kisujszállási ev. ref. főgymnasium** évről-évre izmosodik s növendékei számának folytonos emelkedésével nő az előretörő város és buzgó fentartótestület reménysége is ahoz a szép jövőhöz, mely a főgymnasium létesítése alkalmával szemük előtt lebegett. Minden tanév megnyitása egy-egy kimagasló ünnepély a város életében: vezetők és vezetettek, kicsinyek és nagyok méltó örömmel és büszkeséggel gondolnak iskolájukra, melynek belső berendezése semmi kívánni valót sem hagy fenn, tanárai pedig szakértelemmel és fiatalos hévvel forognak nemes munkájok körül. — Ez évi tanév megnyitása különösebb érdeklődés tárgyát képezte azért is, mert akkor mondotta el *dr. Pallagi Gyula*, a főgymn. ujonnan választott igazgatója megnyitó, mintegy programbeszédét. *Dr. Pallagi* még egészen fiatal ember, telve nemes idealismussal, de szívében és agyán egyaránt átszűrte komoly, megfontolt eszmékkel és gondolatokkal. Beszédén — és ezt jól esik konstatálnunk — a honszeretet és a tudományra való buzdítás mellett erősen érzett a kálvinista iz. A bibliából és az énekekből lépten-nyomon kedves sorok hangzottak füleinkbe, a mik hatalmas erővel fogtak meg a szíveket. A *Pallagi* igazgatóságához a kisujszállásiak nagy reményeket fűznek s ennek *Gulyás Lajos* ig. tanácsi elnök is hangot adott a megnyitó ünnepélyen beszédében. A főgymn. ez évi létszáma 224, 21-el több, mint tavaly.

— **Tanári értekezlet.** A tiszai ev. egyházkerület hat főgymnasiumának tanárai a kerületi gyűlést megelőző napon rendes évi értekezletet tartottak Felkán. A napi rend első tárgya az az indítvány volt, hogy mondja ki határozatilag az értekezlet, hogy ha a kerület gymnasiumaiban tanító tanárok oly tárgyakból, a melyekből ők veszik fel a vizsgálatot, az intézet növendékeinek magánórákat nem adhatnak. Az indítványt minden vita nélkül elfogadták. (Ily szellemű végzést hozott e tárgyban a tiszántúli reform. egyházkerület is 1895-ben a kebelében levő gymnasiumokra. Szerk.) Az állami nyugdíj tárgyában az eperjesi főgymnasium tanári testülete figyelmébe ajánlja az értekezletnek azt a körülményt, hogy míg az állami tanárok nyugdíjilletéke a szálláspénz levonásával a törzsfizetés és a korpótlék beszámításával állapítottatik meg, addig a felekezeti tanároknál összefizetésüknek egy ötödresze szálláspénz címén levonatik és ez a levonás magasabb összeget tesz ki, mint az állami tanárok szálláspénze. Indítványozza tehát, hogy az értekezlet az egyházkerület útján kérélmegze a közoktatási kormányznál a felekezeti tanárok nyugdíjilletékének az állami tanárokéval egyező szabályok szerinti megállapítását. (A beszámítható fizetésnek ilyen megállapítását a felekezeti stb. tanárookra nézve az 1894. évi XXVII. t.-cz. rendeli így. Szerk.) Az indítványt egyhangúlag elfogadták. Elvetették azt az indítványt, a kisvárosi viszonyokra, hogy a tanítási órák csak dél előtt tartassanak. Javasolták továbbá a supplicatio fenntartását, a szegénysorsú tanulók érdekében. Végül a vallástani beszélték meg s ezzel az értekezlet véget ért.

— **Alapítvány.** Néhai *Miklovicz Bálint* hódmezővásárhelyi lelkész 200 frtot hagyományozott a debreczeni főiskolának azzal a kikötéssel, hogy az alapítvány Révész Imre neve alatt kezeltesék a főiskolai pénztárban, kamatai pedig a debreczeni főgymnasium VI. és VII. osztályában tanuló szegénysorsú igyekező ifjaknak adassanak ki. Az alapítványi összeg a főiskolai pénztárba már be is fizettetett.

— **Ünnepélyt** rendez a *patóházi* ev. ref. egyház 1896. október 11-én magyar hazánk ezredéves fennállása alkalmából felépített templomának felavatására, mely alkalommal táncmulatságot is tart. Ajánljuk az érdeklődők szíves figyelmébe.

— **Tisztelettel kérem** azon úrnőket és urakat, a kikhez boldogult férjem költeményeinek sajtó alá rendezhetése céljából előfizetési felhívások érkeztek, hogy azokat hozzám visszaküldeni szíveskedjenek. Tisztelettel Nyiregyháza, 1896. szept. hó 30. Özv. Lukács Ödönné.

— **Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek mielőbb beküldeni a kiadóhivatalhoz.**

TARTALOM-JEGYZÉK: Tanévmegnyitó beszéd. Sass Béla. — Sem hal, sem hús. Ujfalussy Béla. — Tanügy: A református népiskola. Vincze József. — Egyházkerületi, elemi B. tantervünkhöz. Kutas Bálint. — Közéletünk: A n.-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Szigethy Gyula. — Felhívás. — Külföld: Amerikai belföldi missiói tanács félévi jelentése az am. magyar ref. missió állapotáról. Harsányi Sándor. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 37. A magyar-remetei ev. ref. egyház történelmi adatai. Szathmáry István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.